

CUPRINS

| | |
|---|-----|
| INTRODUCERE | 9 |
| CAPITOLUL I. INTERDEPENDENȚA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ | 13 |
| 1. Probleme ale începutului de secol XXI-lea | 13 |
| 2. Teorii, concepte, definiții..... | 21 |
| 2.1. Scenarii geopolitice de globalizare | 22 |
| 2.2. Teoria globalizării | 28 |
| 2.2.1. Premisele metodologice | 28 |
| 2.2.2. Mondializare-globalizare | 31 |
| 3. Poziția și rolul statului național în condițiile globalizării..... | 48 |
| 4. Instituțiile globalizării | 55 |
| 5. Dezvoltarea economică durabilă în condițiile globalizării | 57 |
| 6. Globalizare: pro și contra | 66 |
| 7. Concluzii..... | 68 |
| CAPITOLUL 2. INTEGRAREA ECONOMICĂ: CONCEPT, PRINCIPII, FORME ȘI TEORII | 71 |
| 1. Integrarea economică între regionalizare și globalizare | 71 |
| 2. Dinamica tendințelor contrare | 81 |
| 3. Integrarea economică: concept, principii și forme | 85 |
| 4. Evoluția abordării teoretice | 89 |
| 4.1. Analiza tradițională a avantajului comparativ..... | 90 |
| 4.1.1. Analiza ricardiană a schimbului internațional | 90 |
| 4.1.2. Modelul factorial al lui Heckscher-Ohlin-Samuelson | 96 |
| 4.2. Teoria tradițională aplicată uniunii vamale..... | 98 |
| 4.2.1. Profituri și pierderi, care rezultă din uniunea vamală..... | 104 |
| 4.2.2. Critica teoriei tradiționale a uniunii vamale..... | 110 |
| 4.2.3. Evoluția teoriilor tradiționale ale schimbului internațional | 114 |
| 4.2.4. Principalele aspecte ale teoriei moderne a integrării..... | 118 |
| ANEXĂ. CÂTEVA DETALII ANALITICE ASUPRA EFECTELOR UNIUNII VAMALE | 121 |
| 5. Limitele teoriei integrării în condițiile încetării | 124 |
| 6. Concluzii..... | 126 |
| CAPITOLUL III. RAȚIONAMENTE ECONOMICE ALE INTEGRĂRII | 128 |
| 1. Un compromis între liber-schimb și protecționism | 128 |
| 2. Formele integrării economice..... | 135 |
| 2.1. Integrarea comercială | 136 |
| 2.1.1. Zona de liber-schimb | 136 |
| 2.1.2. Uniunea vamală | 139 |
| 2.2. Integrarea prin piață | 143 |

| | |
|---|------------|
| 2.2.1. Piața comună..... | 143 |
| 2.2.2. Piața unică..... | 148 |
| 2.3. Integrarea monetară..... | 153 |
| 3. Concluzii..... | 163 |
| CAPITOLUL IV. CONSTRUCȚIA EUROPEANĂ..... | 166 |
| 1. Euroentuziasm și Eurosceptism..... | 166 |
| 2. Etape și politici..... | 172 |
| 2.1. Prima etapă: nașterea Comunității Economice Europene..... | 172 |
| 2.2. Etapa a doua: crearea Sistemului monetar european..... | 175 |
| 2.3. Etapa a treia: constituirea pieței unice..... | 176 |
| 2.4. Etapa a patra: Uniunea economică și monetară..... | 178 |
| 2.5. Tratatul de la Amsterdam: rezultate mediocre..... | 182 |
| 2.6. Summitul de la Bruxelles: lansarea euro..... | 183 |
| 3. Perspective. Opinii și posibile scenarii..... | 185 |
| 3.1. Curentul liberal: alegerea liberului schimb..... | 185 |
| 3.2. Curentul național: refuzul Europei tehnocratice..... | 185 |
| 4. Concluzii..... | 190 |
| ANEXĂ. EVOLUȚIA ȘI STRUCTURA INSTITUȚIONALĂ A UNIUNII EUROPENE..... | 193 |
| 1. Scurt istoric al integrării europene..... | 193 |
| 2. Instituții europene..... | 200 |
| 2.1. Parlamentul European..... | 200 |
| 2.2. Consiliul Uniunii Europene..... | 201 |
| 2.3. Comisia Europeană..... | 202 |
| 2.4. Curtea de justiție a Comunităților europene..... | 203 |
| 2.5. Curtea de Conturi europeană..... | 204 |
| 2.6. Sistemul European de Bănci Centrale (SEBCO) și Banca Centrală Europeană (BCE)..... | 204 |
| 2.7. Banca Europeană de Investiții..... | 205 |
| 2.8. Comitetul Economic și Social al Comunităților Europene..... | 206 |
| 2.9. Comitetul Regiunilor Uniunii Europene..... | 207 |
| 2.10. Mediatorul european..... | 208 |
| CAPITOLUL V. PRINCIPIILE ȘI OBIECTIVELE POLITICILOR COMUNITARE..... | 209 |
| 1. Politica în domeniul concurenței și politica industrială..... | 210 |
| 1.1. Politica în domeniul concurenței..... | 210 |
| 1.1.2. Orientări și contradicții ale politicii comunitare în domeniul concurenței..... | 212 |
| 1.1.2. Dispozițiile Tratatului de la Roma..... | 214 |
| 1.2. Politica industrială..... | 216 |
| 1.2.1. Orientări și contradicții ale politicii industriale comunitare..... | 217 |

| | |
|--|-----|
| 1.2.2. Eșecul pieței și apropierea dinamică dintre politica industrială și cercetare-dezvoltare | 218 |
| 1.2.3. Evoluția politicii industriale și de cercetare-dezvoltare în Europa | 219 |
| 1.2.4. Politica europeană de cercetare-dezvoltare | 219 |
| 2. Politica agricolă comină (PAC) și politica regională | 220 |
| 2.1. Marile axe ale PAC | 220 |
| 2.2. Specificitatea pieței agricole | 221 |
| 2.3. Venitul agricultorilor și exodul rural | 222 |
| 2.4. Prețurile agricole garantate | 222 |
| 2.5. Mecanismele concrete de intervenție | 223 |
| 2.6. Reforma PAC și negocierile din cadrul G.A.T.T. | 224 |
| 2.7. Alte instrumente de politică structurală | 226 |
| 2.8. Efectele politicilor regionale europene | 227 |
| 2.9. Fondul social european (F.S.E.) | 228 |
| 3. Politica bugetară | 228 |
| 3.1. Echilibrul bugetar | 228 |
| 3.2. Regulile și procedurile bugetare | 230 |
| 3.3. Reforma bugetului european | 231 |
| 3.4. Plafonarea cheltuielilor bugetare până în anul 2006 | 232 |
| 3.5. Perspectivele bugetului european | 232 |
| 4. Politica monetară | 233 |
| 4.1. Premisele SME: Raportul Werner și șarpele monetar | 233 |
| 4.1.1. Raportul Werner (1969-1970) | 233 |
| 4.1.2. Șarpele monetar european (1972-1978) | 233 |
| 4.1.3. Organizarea SME-ului în timpul fazei 1979-1989 | 235 |
| 4.1.4. Marjele de fluctuație și indicatorii de divergență | 236 |
| 4.1.5. Rolul FECOM și cooperarea între băncile centrale | 237 |
| 4.1.6. Schimbările de paritate | 237 |
| 4.2. Funcționarea SME din 1979 până în 1989 | 237 |
| 4.2.1. Originile Uniunii Monetare: Tratatul asupra Uniunii Europene | 239 |
| 4.2.2. Cele trei etape ale integrării monetare prevăzute în Tratatul de la Maastricht | 239 |
| 4.2.3. Statutul BCE | 240 |
| 4.2.4. Considerații asupra modalităților, criteriilor și etapelor pregătitoare Uniunii Monetare | 242 |
| 5. Politica economică în Europa în timpul celor două prime etape ale unificării monetare (1991-1998) | 243 |
| 5.1. Reunificarea Germaniei | 243 |
| 5.2. Lansarea Uniunii Monetare: Deciziile summitului de la Bruxelles (1-2 mai 1998) | 244 |
| 6. Politica economică europeană în timpul celei de a treia faze a Uniunii Monetare | 244 |
| 6.1. Potențialele câștiguri ale membrilor Uniunii Monetare | 245 |
| 6.2. Potențialele pierderi provocate de integrarea monetară | 245 |

| | |
|---|------------|
| 6.3. Probleme de coordonare a politicilor economice în interesul Uniunii Monetare | 246 |
| 7. Concluzii..... | 247 |
| CAPITOLUL VI. BILANȚUL CONSTRUCȚIEI EUROPENE | 249 |
| 1. Un bilanț al factorilor integrării: comerțul investițiile, resursele umane..... | 249 |
| 1.1. Avântul comerțului și investițiilor în interiorul Uniunii Europene | 250 |
| 1.2. Raportul dintre dezvoltarea schimburilor și investițiile directe în străinătate | 251 |
| 2. Un bilanț al politicii sociale..... | 252 |
| 3. Bilanțul politicilor structurale și de integrare monetară | 257 |
| 4. Consecințele unificării monetare | 260 |
| 5. „Agenda 2000” | 261 |
| 6. Concluzii..... | 262 |
| CAPITOLUL VII. RELAȚIILE ECONOMICE EXTRACOMUNITARE..... | 264 |
| 1. Principiile și tendințele politicii comerciale extracomunitare | 265 |
| 2. Relațiile economice ale Uniunii Europene cu țări terțe și cu grupări economice regionale (acorduri comerciale, de cooperare și de asociere)..... | 268 |
| 2.1. Acorduri comerciale | 268 |
| 2.2. Acorduri de comerț și cooperare | 268 |
| 2.3. Acorduri de asociere..... | 268 |
| 3. Politica de extindere a Uniunii Europene | 270 |
| 3.1. Concepția și strategia extinderii | 270 |
| 3.2. Extinderea Uniunii Europene prin integrarea țărilor central și est europene..... | 274 |
| 3.2.1. Strategia și instrumentele aderării..... | 274 |
| 3.2.2. Posibile efecte pozitive ale integrării asupra țărilor central și est europene | 279 |
| 3.2.3. Specificitatea integrării țărilor central și est europene..... | 285 |
| 3.2.4. Funcționarea Uniunii Europene în condițiile integrării țărilor central și este europene | 286 |
| 4. Concluzii..... | 288 |
| CAPITOLUL VIII. RELAȚIA UNIUNII EUROPENE CU ROMÂNIA | 291 |
| 1. Decalajul României față de Uniunea Europeană..... | 291 |
| 1.1. Abordare geodemografică | 291 |
| 1.2. Abordare macroeconomică | 294 |
| 2. Problema economie de piață funcțională..... | 299 |
| 3. Strategia aderării..... | 307 |
| 4. Strategia post-aderare | 313 |
| 5. Complementaritate – compatibilitate – competitivitate..... | 317 |
| 6. Anexe..... | 321 |
| 7. Concluzii..... | 331 |

INTRODUCERE

Construcția europeană este un fenomen a cărui importanță nu a putut fi neglijată de către teoria economică.

Cercetători, nu numai din țările Europei Occidentale, dar și din Statele Unite ale Americii, Japonia, Rusia și alte țări foste comuniste, și-au orientat atenția asupra acestui fenomen ce caracterizează cea de-a doua jumătate a secolului XX, încercând să-i înțeleagă logica dezvoltării și a efectelor lui pe termen mediu și lung.

Începând din deceniul opt al secolului XX, volumul și calitatea cercetărilor sunt atât de importante și valoroase din punct de vedere științific, încât se poate vorbi de nașterea unei noi ramuri a științei economice intitulată *Economia integrării europene* sau *Economia europeană*.

Literatura economică occidentală¹ (definește astfel obiectul de studiu al acestei noi ramuri a științei economice:

- studiul procesului de construcție europeană din punctul de vedere al modului și metodelor de integrare în baza Tratatului de la Roma din 1957;

- studiul structurii și dinamicii economiilor țărilor membre ale Uniunii Europene, atât din punctul de vedere al diferențelor ce există între nivelul la care acestea reușesc să se încadreze în rigorile pieței unice, dar și din punctul de vedere al nivelului interdependenței și coeziunii ce caracterizează economiile țărilor membre în contextul pieței unice;

- analiza legitimității, conținutului și efectelor deciziilor politice luate la nivelul instanțelor comunitare și, în primul rând, la nivelul Comisiei și Consiliului european;

- analiza procesului de extindere a Uniunii Europene și a raporturilor sale cu ansamblul economiei mondiale.

Studiile recente au însă tendința de a extinde obiectul Economiei Integrării Europene și spre aspecte considerate „generale și esențiale pentru înțelegerea mecanicii procesului de integrare”².

Aceste aspecte sunt cele ale raportului dintre piață și puterea publică.

Economia Integrării Europene pare a fi din ce în ce mai mult interesată de înțelegerea și analiza *modului în care, în condițiile unei piețe unice, intervenția publică poate valorifica attributele de eficiență pe care le oferă climatul concurențial.*

Un astfel de demers este justificat prin faptul că din perioada anilor '50 ai secolului trecut și până în prezent, construcția europeană s-a identificat cu o serie de proiecte succesive de construcție a pieței europene: Tratatul de la Roma din

¹ Preocuparea pentru definirea obiectului de studiu al Economiei Integrării Europene apare, cu predilecție, în lucrările membrilor grupării științifice „Jean Monnet”.

² Raportul Cecchini & Emerson, în „Couts de la non-Europe”, Economie européenne, 1990.

1957 a avut ca obiectiv crearea „pieței comune”, Actul Unic din 1986-1987 a avut ca obiectiv crearea „pieței unice”, iar Tratatul de la Maastricht, a „pieței unice și monetare”.

Această orientare, pe care o abordează în prezent Economia Integrării Europene, pleacă de la respingerea dogmei conform căreia piața are o evoluție și o acțiune „naturală”, ceea ce ar face ca orice intervenție de reglementare publică asupra ei să apară ca fiind un blocaj al mecanismelor spontane și benefice ale pieței.

Economia Integrării Europene elimină, astfel, orice tendință de explicare a procesului de creare a pieței unice doar prin dispariția treptată a tuturor formelor de restricționare a liberei circulații a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor.

Economia Integrării Europene își bazează analiza și evaluarea procesului de construcție a pieței unice pe teza conform căreia *pieța nu se creează și nu funcționează în mod spontan, ea este creată și reglementată prin acțiunea unor grupuri de interese și a puterii publice (Statul), iar funcționarea presupune reguli și instituții care veghează la respectarea lor.*

Astfel, construcția europeană nu este numai un proces de eliminare a reglementărilor naționale - percepute ca un obstacol în calea liberei circulații a factorilor de producție -, ci și un proces de elaborare a unor politici economice și sociale comune, ca și a unui ansamblu de reguli și legi comune.

Problematica pe care o are în atenție Economia Integrării Europene este considerată în literatura occidentală actuală ca o expresie a evoluției științei economice în condițiile schimbărilor importante, uneori revoluționare, pe care le impune procesul globalizării.

„Economia Integrării Europene invită cercetătorul la o analiză care ar putea da un răspuns problemelor privind reglementarea și limitele pieței, pe care economiștii le discută de mai mult de două secole. Schematizând, se poate considera că, într-o primă etapă economiștii s-au preocupat de studiul eficacității pieței, într-o a doua etapă de dis-funcționalitățile pieței și, într-o a treia etapă de condițiile de existență ale pieței. De la Adam Smith, o mare parte a analizei economice a fost dedicată eficacității actului economic, și în principal, eficacității funcționării pieței, culminând cu orientarea dată de către L. Robbins prin care economia s-a definit ca o știință de alocare optimă a unor resurse rare.

Modelul concurenței pure și perfecte a apărut, astfel, ca un cadru ideal și normativ în care eficacitatea actului economic poate fi maximă. Aplicat la situația schimburilor internaționale de către A. Smith, D. Ricardo și mai apoi de către E. Hecksher, B. Ohlin și P. Samuelson modelul concurenței pure și perfecte ridică unele întrebări:

- într-un cadru concurențial clasic, politica de liber-schimb la nivel mondial este generatoare de o eficacitate sporită?

- politica de liber-schimb regional și uniunea vamală au același grad de eficacitate ca politica de liber-schimb la nivel mondial?

- concluziile analizei economice clasice sunt invalidate prin luarea în considerare a condițiilor de concurență imperfectă?

Răspunsul la aceste întrebări constituie cadrul teoretic esențial al construcției europene, deoarece *legitimitatea creării unei piețe mari (unice) nu se poate baza decât pe demonstrarea faptului că reglementarea pieței este un proces necesar și benefic.*

Economia Integrării Europene promovează, astfel, o analiză care se demarcă de ipotezele restrictive ale teoriilor concurenționale clasice, demonstrând că beneficiile unei piețe unice se explică prin două mecanisme distincte: mecanismul întreprinderilor de talie mare și mecanismul concurențional.

*Economia Integrării Europene își justifică identitatea și personalitatea în familia științelor economice prin faptul că a înțeles și a explicat esența performanțelor construcției europene. Aceasta constă în dialectica concentrării și a concurenței”**.

Pentru cititorul român contactul cu Economia Integrării Europene are o dublă importanță. În primul rând, îl familiarizează cu tipul și modelul analizei economice specifice creării și funcționării sistemului pieței unice europene, iar în al doilea rând, îl atenționează asupra implicațiilor pe care economia și societatea românească le vor avea în momentul în care România va accesa această piață.

Familiarizarea cu această nouă ramură a științelor economice va contribui la o și mai bună informare a cetățeanului român asupra specificității funcționării sistemului integrat european, eliminând elementele de improvizație și superficialitate care mai caracterizează încă perceperea generală pe care populația o are asupra demersului românesc de integrare în Uniunea Europeană. Sondajele de opinie arată că între gradul de informare și entuziasmul popular raportul este invers proporțional. Cu cât au mai puține informații despre impactul real, la nivel personal, al aderării, cu atât oamenii sunt mai entuziași.

Acesta este și cazul populației românești.

„Din 100 de persoane, 78 nu au nici cel mai mic dubiu că 2007 înseamnă sfârșitul problemelor. Doar două persoane din 100 sunt sceptice.

Pentru 22 de milioane de români, Uniunea Europeană este un El Dorado. Locuri de muncă, salarii decente, studii în străinătate, posibilitatea de a călători liber de colo-colo și de a se stabili în țările pe care le văd astăzi doar în pliante îi fac pe cei mai mulți dintre noi să nu aibă rezerve în ceea ce privește aderarea. Aparent avantaj pentru clasa politică, entuziasmul cetățenesc se poate transforma rapid în handicap. Hrăniți ani de zile cu iluzii, oamenii le va fi greu să înțeleagă de ce, pe măsură ce se apropie sorocul integrării, nu-i lovește prosperitatea, ba

* Jean-Pierre Faugere. Economie européenne, Dalloz, Paris, 2002.